

A semblança de Muntaner, també nosaltres voldríem que amb aquest Congrés començat amb tants bons auguris —deixar-vos a Perpinyà un infant, un estímul, una llavor que assaonant-se amb el vostre passat i regada amb el vostre treball—, fer que la vostra cultura, que la vostra personalitat, que la vostra llengua del Rosselló i de cadascun del països occitans, siguin enlairades als llocs més dignes, a les màximes jerarquies: que la major glòria vostra serà un gran goig per a tots nosaltres, l'homenatge al vostre passat i el sòcol del vostre esdevenidor.

He dit.

Desè Congrés*

Perpinyà, 23-26 de setembre de 1976

JOSEP ALSINA I BOFILL

Molt il·lustre senyor representant del Batlle de Perpinyà! Senyores! Amics!

A la cordial benvinguda que els nostres companys del vell comtat del Rosselló ens han donat a través de les paraules del Dr. Andreu Roquere, Conseller Municipal i representant del Batlle de Perpinyà, i del Dr. Jordi Baillat, President d'Honor de l'Orde dels Metges, no podria contestar amb més eloqüència que la que enclou un mot curt i rotund: gràcies!

Gràcies per haver-nos invitat primer i per haver-nos ajudat tant en l'organització d'aquest Congrés; i gràcies sobretot per haver creat aquest clima de festa de l'esperit, xalest i responsable alhora, que avui ens envolta. I ja personalitzant, gràcies al senyor Batlle i a la Municipalitat de Perpinyà que varen acollir, amb una amabilitat insuperable i amb un oferiment de col·laboració que no podíem desitjar millor, la iniciativa d'aquest Congrés. Gràcies al Dr. Roquere, que n'ha estat en bona part padrí, per la seva tan eficaç col·laboració personal, i al Dr. Francesc Català, que, vencent les molèsties del desplaçament, tantes vegades ha acudit a les sessions de la Junta Rectora, a la qual ha aportat tant d'entusiasme. Gràcies a l'Orde de Metges i al Sindicat pel suport que han donat al Congrés.

I gràcies a tots els qui han escoltat la nostra crida i hi han respost. Si entre ells haguéssim d'establir jerarquies, n'ocuparien la primera els amics de l'Alguer, el fervor dels quals ha hagut de superar l'enuig d'un llarg períple per a ésser avui ací entre nosaltres. I després la nodrida representació del País Valencià, que ve a recordar-nos, n'estic segur, el deute que els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana tenen amb València. I els de les Illes i els d'Andorra i els del Principat. Tots ells, pel sol fet d'ins-

*Publicat al Llibre d'Actes del Congrés.

criure's, han fet possible que la idea de la represa d'aquestes reunions de metges i altres biòlegs dels països catalans es fessin realitat; i ara participant-hi, donaran a les deliberacions la solvència indispensable. Perquè aquest ha d'ésser un Congrés de tots al servei d'uns problemes transcendentals, no sabria destacar gaire el paper dels qui han volgut encarregar-se de l'àrdua feina de plantejar-los. Els ho agraïm de ben de veres, però cal que a l'hora de marcar orientacions i pautes i d'assentar conclusions siguin els més, si no tots, els que hi deixin empremta.

Davallant a l'aspecte material, no gens negligible però, el nostre agraïment a tots els que s'han prestat a suportar les càrregues d'aquest aplec. Al davant de tots, els Col·legis de Metges de Girona i de Barcelona, la generositat dels quals ha estat fora mida gràcies a la compenetració que han sentit amb el nostre projecte les Juntes de Govern successives. Els noms d'Albert Caselles, de Josep M. Nolla, de Joaquim Tornos, de Carles Pijoan i de llurs col·laboradors són noms d'uns bons, incondicionals amics. Els altres Col·legis de Metges de les terres catalanes, els Laboratoris farmacèutics i les entitats bancàries i d'estalvis, el nom dels quals queda consignat en aquest Llibre d'Actes, han ajudat decisivament a la realització del Congrés. Tots s'han guanyat la nostra gratitud.

482

El Congrés del 1936

És obligat i és just de recordar avui el Congrés del 1936 reunit també ací, a Perpinyà.

Els qui, pels anys que duem a coll, vàrem poder participar-hi, en guardem un record inesborrable. Inesborrable és un qualificatiu potser una mica massa usat, però en aquest moment no en trobo cap altre de més adient. El Congrés del 1936, el Novè dins la sèrie dels de Metges de Llengua Catalana, va fer bona feina. La primera, aplegar un bon nombre de companys de les diferents comarques catalanes: uns tres-cents del Principat, de les Illes i del País Valencià; setanta-tres del comtat del Rosselló i catorze de les terres occitanes. La segona, reunir un nombre important de ponències i de comunicacions d'una gran qualitat. Tothom podrà comprovar-ho llegint-les o fullejant-les si més no. Pedro i Pons, Puig-Sureda, Trueta, Baillat, Cuatrecazes, Rodríguez-Arias, Tolosa, Antoni Trias, Sayé, Tarragó eren les figures més solvents i les més adients als temes tractats dins el panorama científic del nostre país en aquell moment. Presentaren unes ponències de gran valor, en les quals destaca el caràcter fonamental de la Medicina catalana de llavors i de sempre: l'objectivitat essencial, indefallible, basada en la més correcta i fidel observació clínica. Les comunicacions aportaren la contribució d'un gran nombre de metges i d'altres biòlegs dels països catalans.

Però tot i ésser molt important, no és de segur la densitat científica allò que més profundament deixà gravat en el nostre esperit el record d'aquell

Congrés. Allò que li donà una lluïssor especial entre els altres Congressos de convocatòria idèntica fou l'ambient, el clima.

També vibrant per demés havia estat el que envoltà el Congrés del 1930 que reprenia la sèrie després d'un silenci de set anys imposat per la dictadura de Primo de Rivera. Però, si aquest fou un Congrés amb clima d'esperança, el del 1936 fou marcat per un clima d'exaltació nacional. Després de dos segles i mig de marginació política i de repressió cultural, el Principat de Catalunya es tornava a trobar llavors en possessió d'òrgans propis de govern, de decisió i d'administració, independents en bona part dels generals d'Espanya. Ens sentíem tots una mica afeixugats de responsabilitat, però cofois i exultants alhora. Ens sentíem al capdamunt d'una llarga i aspra pujada on havíem deixat dolors, sacrificis i decepcions, i empeníem la marxa pel difícil però desitjat camí de reconstruir un país, el nostre país. Era un moment històric gràvid d'esperances il·lusionades. Això i la cordialíssima i tan operativa acollida dels catalans del Nord configuraren el clima espiritual del Congrés del 1936. Sentiments que varen ésser justament traduïts per tots els qui varen intervenir en la sessió inaugural.

El Dr. Baudru, en el doble paper de batlle de la ciutat i de president del comitè organitzador del Congrés, inicià els discursos amb belles i cordials paraules. «Amics catalans i amics occitans —va dir—. En el clos d'aquesta casa de la vila, on a través dels segles foren vetllades i mantingudes les llibertats catalanes, des del cor mateix de la capital del Rosselló... en nom de Perpinyà jo us dic: Sou a casa vostra.» A continuació parlà el Dr. Witver de Frouitguen, president del Sindicat Mèdic dels Pirineus Orientals, corporació que havia tingut una intervenció decisiva en l'organització del Congrés. Va cloure el seu discurs dient: «Cal que tots junts treballem per tal d'aconseguir que a base de les tasques d'aquest Congrés —d'un Congrés que ve a ésser la festa major de la Medicina Catalana— resti assegurada una permanent col·laboració que faci cada dia més íntima la nostra germanor a través de les muntanyes.» A continuació llegí el discurs presidencial el Dr. Puig-Sureda, viu encara avui però que no podem tenir entre nosaltres, tal com voldríem, a causa de la seva invalidesa. El discurs de Puig-Sureda és una peça antològica dins el repertori de les oracions pronunciades en els successius congressos; la seva lectura és indispensable als qui vulguin conèixer l'aportació del Rosselló a la Medicina durant l'edat mitjana i moderna. En el capítol de salutacions, Puig-Sureda s'adreçava al representant de la Generalitat de Catalunya, el conseller de Sanitat Dr. Manuel Corachan, amb aquestes paraules ben fidels a l'esperit col·lectiu del moment: «A vós, representant de la nostra Generalitat..., per a qui són totes les nostres confiances d'avui i totes les esperances pel demà de Catalunya.» Manuel Corachan, en contestar, va dir, entre altres coses: «Venim ací a servir la ciència, que és universal. La

servirem en la nostra llengua... I jo tinc el ple convenciment que pel valor del contingut científic i humanitari de les nostres comunicacions ens farem dignes de l'alt instrument mitjançant el qual sonaran i prendran matís i forma articulada.»

M'entretinc rememorant el Congrés del 36 perquè, malgrat els quaranta anys passats, és el nostre precedent immediat, però tan llunyà que si els joves no el poden conèixer, els vells ja no podem recordar-lo gaire. Però com a punt de comparació continua essent absolutament vàlid per a veure com responia a una convocatòria similar l'estament del 36 i el d'ara.

En la sessió administrativa que clausurà el Congrés hom va prendre l'acord de celebrar el següent, el 1938, a la ciutat de València, i d'encarregar-ne la presidència al Dr. Manuel Corachan, valencià de Xiva, castellano-parlant, doncs, de naixença, però plenament identificat amb la realitat nacional de Catalunya.

Ni el Congrés de València fou mai convocat ni el Dr. Corachan pogué participar mai més en la vida col·lectiva perquè morí el 1942 després de dures contrarietats personals i familiars.

L'esfondrament del 1936

484

Pocs dies després de clos el Congrés s'abocà damunt el Principat, el País Valencià i les Illes la gran tragèdia de la nostra guerra civil. Quan aquesta acabà, començà la tragèdia bèl·lica per als nostres germans de França. Però, el final de la catàstrofe no fou igual per a tots. Per a vosaltres, catalans del Rosselló, tot tornà al seu lloc d'abans. Per a nosaltres començà una trista, descoratjadora etapa de regressió i de silenci. Silenci d'estabornits el dels qui havíem sofert l'esfondrament de totes les nostres il·lusions culturals i polítiques. Silenci d'inconsciència, potser només d'ignorància, el de les noves fornades.

I regressió de totes les activitats culturals. Recordem només les lligades íntimament amb les nostres disciplines. La Universitat Autònoma de Barcelona del 1933 havia obert les portes a totes les figures destacades de la intel·lectualitat del país. Puig-Sureda, Corachan, Pere Domingo, Ribes i Ribes, Ignasi Barraquer, Carrasco, Celis, Rodríguez-Arias, Mira, Joan Cuatrecases, Reventós, Sayé en foren nomenats professors. El 1939, tots ells en foren bandejats i la universitat fou degradada a la migrada condició de les altres universitats d'Espanya. Les càtedres de les noves especialitats foren suprimides i el personal docent reduït a un catedràtic i un adjunt per a cursos de 300 a 600 alumnes. Pedro i Pons deia: «Ridícula i inadmissible per tots conceptes és aquesta reducció del professorat a què són condemnades les càtedres.» I Laín Entralgo, pel seu cantó: «La cuantía del profesorado intermedio y su retribución son, si se me permite decirlo así, impresentables.»

Aquest replegament tan dràstic de l'activitat docent afecta també la investigació. La gran feina feta per l'Institut de Fisiologia de la mà d'August Pi i Sunyer i de Bellido quedà closa i mai més no ha estat represa. Només la secció adscrita a la Càtedra de Farmacologia ha dut a terme una actuació remarcable.

També el Laboratori Municipal, que havia aconseguit cotes tan altes d'eficàcia i de prestigi sota la direcció de Ramon Turró, Pere Domingo i Pere González, sofrí una brusca davallada en les seves activitats amb la nostra tragèdia col·lectiva.

La contesa bèl·lica i política tingué una altra derivació, dolorosa en l'àmbit personal i funesta per a la col·lectivitat: la dispersió de gran nombre de metges catalans. I l'empobriment de la vida cultural del país ha dut una conseqüència igualment funesta: l'emigració de la joventut mèdica.

La dispersió del 1939 s'endugué alguns dels científics que més havien contribuït a aixecar el nivell de la medicina en els països catalans. Amb tota la recança de no poder-los citar tots, recordo August i Santiago Pi i Sunyer, Pere Domingo, Josep Trueta, Rossend Carrasco, Bellido, Joaquim i Antoni Trias i Pujol, Jaume Pi-Sunyer i Bayo, Joan Cuatrecases, Antoni Oriol, Pere Gabarró, Albert Folch, Josep Puche, Emili Mira. Alguns pogueren començar una nova vida i reprendre la feina en el país que els acollí. Altres no tingueren aquesta oportunitat. Però el mestratge de tots, tant el dels que han mort a l'exili, com el dels que hi continuen, com el dels que han tornat, ha estat perdut definitivament pel nostre país.

L'emigració dels graduats en medicina ha estat també transcendent. Oriol Casassas calcula que un cinc per cent dels metges emigren en acabar els estudis o poc després. Uns se'n van per resoldre el problema econòmic personal, però molts ho fan perquè no troben un lloc on poder realitzar l'afany d'investigar que senten. Avui veiem amb satisfacció i recança noms de compatriotes nostres entre els qui fan feina en importants centres d'investigació de fora. D'Oxford ens arribaren les magnífiques troballes experimentals de Josep Trueta sobre patologia òssia i fisiopatologia renal; i a Massachusetts, Jordi Folch i Pi aprofundeix, almenys com qui més, la bioquímica del sistema nerviós. He recordat aquests dos noms com a exemples; no són pocs els que podria afegir-hi, però no seria oportú de dreçar aquí la llista exhaustiva dels qui duen la intel·ligència catalana a servir la ciència de tots a través de centres forasters.

Totes les societats científiques: Institut d'Estudis Catalans, Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques, Societat de Biologia, Acadèmia de Medicina i Cirurgia, foren tancades amb pany i clau. Les publicacions, suspeses.

Bé que penós per les conseqüències, sempre és un consol de veure que els enemics de la llibertat es confessen ells mateixos incompatibles amb la cultura.

El recobriment

Aquesta antinòmia sempre acaba, tard o d'hora, amb la resurrecció de la cultura del poble. Són ben vàlides avui les justes paraules d'August Pi i Sunyer en obrir el Congrés de l'any 1930 després de set anys de silenci forçat: «La vida catalana continua i ha pres nova embranzida. Perquè no és possible d'anihilar ni un poble ni una cultura quan aquest poble en té plena consciència i aquesta cultura s'entronca alhora amb les profundes arrels de la terra i amb la cultura de tot arreu».

Si les institucions acadèmiques pogueren reprendre tard o d'hora llurs activitats culturals, l'entroncament amb el país hagué d'ésser dissimulat durant llargues anyades. L'Institut d'Estudis Catalans, que no ho ha dissimulat mai, ha hagut de dur una vida pràcticament clandestina subjecta a l'humor del «Pilat» de torn. L'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears no ha pogut usar el seu apel·latiu territorial fins el 1967.

Però la llengua pròpia continuava absent de les sessions acadèmiques i de les publicacions. Se n'exceptuen les de l'Institut. El primer treball de tema biològic aparegut en català després del 1939 és «Histopatologia d'una nova capa d'epiteli semiescamós pla que cobreix les mucoses digestives», que obtingué el Premi Prat de la Riba atorgat per aquesta institució el 1947. L'autor és un metge emigrat, Frederic Duran i Jordà, que llavors ocupava la direcció del departament de Patologia de l'Hospital Ancoats de Manchester. El segueix «La Poliomièlitis a Barcelona durant l'any 1959», premiat el 1960 per la Reial Acadèmia de Medicina, de Barcelona, i del qual és autor el nostre secretari general, Frederic Coromines i Beret.

La progressió és molt lenta i, fins que el 1962 la Societat Catalana de Biologia no reprèn les seves activitats, no es produeixen sessions acadèmiques regulars en català ni hi apareixen publicacions periòdiques. Dos anys més tard, a Manresa, en una reunió convocada per l'Associació de Cardiologia i Angiologia torna a sonar la llengua del país en les activitats públiques de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques. Fins el novembre de 1970 la Reial Acadèmia de Medicina no prescindeix ocasionalment de la llengua forastera per a solemnitzar l'ingrés d'un nou acadèmic. I fins el gener d'enguany no reapareix en idioma autòcton *Annals de Medicina*, l'òrgan de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears, que també en aquest mes de gener ha aprovat la modificació dels Estatuts per tal que el seu nom oficial recobri l'autenticitat.

Entre tants d'esforços per tornar a expressar la Medicina en català, cal donar el valor que mereix a l'obra de les «Monografies Mèdiques», que reprenia passats més de quaranta anys la idea i la realització de Jaume Aiguader i Miró. Ha estat una empresa ambiciosa perquè pretenia de posar a les mans de tots els metges dels països catalans uns textos dignes en un llenguatge digne; i per tal d'arribar a un grau màxim de divulgació, calia estalviar

tota mena de contribució als beneficiaris. Al cap de set anys han estat editades tretze monografies, i ningú no gosarà contradir que l'empresa —fruit d'un gran esforç d'un petit grup— ha reeixit totalment.

La reinstauració del català en tota la nostra vida i l'expressió científiques —que tants voldríem accelerar— ha d'ésser forçosament lenta. Divereses generacions de metges han estat emmolats per una escola i per una Universitat que han volgut ignorar que el nostre país té una llengua pròpia tan noble i útil com qualsevol altra; una realitat que les nostres autoritats només han recordat quan volien perseguir-la. Avui aquesta realitat ja no és negada per ningú. El català ha entrat, venent grans obstacles, a l'escola i a la universitat. Dins les noves generacions de biòlegs i de metges que sortiran aviat a la vida pública n'hi haurà molts que trobaran que el més normal és expressar-se en la llengua pròpia. No és massa agosarat de pensar que aquest Congrés pugui ésser l'inici d'una nova etapa de la vida acadèmica del nostre país, de la presa de consciència col·lectiva del nostre estament. Deia Vicens i Vives que «el primer ressort de la psicologia catalana no és la raó com en els francesos; la metafísica com en els alemanys; l'empirisme com en els anglesos; la intel·ligència (que jo substituiria per sagacitat) com en els italians; o la mística com en els castellans. A Catalunya, el mòbil primari és la voluntat d'ésser». Els metges catalans, distrets i dispersos, no li haurien servit fins ara d'argument (Casassas). Però ningú no ens pot llevar l'esperança que a partir d'ara, qui sap si gràcies a la vibració que ha provocat la nostra crida, tornarem a ésser l'estament despert i sensible que era per allà els anys de la trentena.

Que Carles Riba em perdoni si goso de parafrasejar-lo: si un aplec pot ésser el retrat d'un estament, podem aspirar que aquest Congrés aparegui amb trets característics i constants del nostre. Per a bé o per a mal, tant se val. En tot cas és per aquí que podríem fer-nos un noble orgull: d'ésser algú dins una pàtria i dins una tradició; i fer-nos encara un propòsit: ésser algú de cara a un futur.

L'esperit de la represa

Encarats a una pàtria, a una tradició, i projectats els ulls del futur cap a una col·lectivitat sense estrats ni fronteres, venim a Perpinyà. O més ben dit: hi tornem.

Tornem a Perpinyà de bon grat. Per moltes raons. N'és una que la invitació per a reunir-nos ací ha partit de vosaltres, metges del Rosselló que vinguéreu a Vic l'any passat; i ens invitàreu, com altres vegades ens heu invitat a venir per a reunions menors, però no de menys cordialitat. Una altra raó és el pes de Perpinyà dins la nostra història quan l'Albera no era frontera sinó frontissa entre vessants d'un mateix país. Recordem que Pere III fundà a Perpinyà el 1350 el segon Estudi General (Universitat que avui

en diríem) de la Confederació catalano-aragonesa. I sobretot hi venim de grat perquè saltant avui una frontera política retrobem germans de nissaga i d'història molts dels quals parlen encara la nostra llengua; la llengua de la terra i de la cultura d'aquesta terra; la que serví de vehicle a les aportacions de Catalunya a la civilització de tot el petit món medieval, la llengua de Toluges i del Consolat de Mar, de l'Abat Oliba i dels marxants i dels almogàvers. I hi trobem com sempre les nostres barres catalanes com les hi hem trobades tantes vegades i les vèiem flamejar anys endarrera amb una mica de tel als ulls quan Albera avall això no era possible. I ens trobem també de gust a França, pàtria de la llibertat i de la democràcia, que ha donat a la ciència un sentit plenament humanístic. La medicina europea, i més que cap altra la medicina francesa, ha influït directament, decisivament, l'estil de la medicina del nostre país. N'és testimoni el profund sentit clínic que sempre ha tingut, i tan sòlid, que ha pogut sobreviure a la forta influència experimentalista procedent dels països saxons. I és la lògica francesa servida per una llengua treballada i matisada la que ha deixat un llegat insuperat a la ciència clínica a cavall dels dos segles, el passat i l'actual.

Els problemes que ens plantejem

488

Venim de bon grat per raons de comunitat i per raons d'afinitat, però no venim a embadalir-nos —i menys a embadocar-nos— amb la història, amb la nissaga i amb els lligams humans que ens ajunten dins una abraçada de germanor. Venim a plantejar-nos uns problemes que ens preocupen i que demanen la nostra reflexió.

De fa uns anys els conceptes, les estructures, els objectius de la medicina tradicional senten el trontoll que anuncia la imminència de canvis substancials. Podem parlar, amb fonament, de crisi de la medicina, és a dir d'una cruïlla que s'obre davant l'evolució ininterrompuda de la seva base científica i de l'art d'aplicar-la. Des de la manera de comprendre la biologia dels fenòmens patològics fins a la projecció cap a l'individu i cap a la comunitat dels nous coneixements en els plans de la cura i de la prevenció, tot ha estat somogut en els darrers trenta anys. Essent «tot», no podíem pas fer una revisió global del canvi ni tan sols del sentit del canvi. Hem hagut de triar, i ens hem quedat amb tres aspectes del problema global. Un d'essencialment biològic, la dinàmica de la infecció; un altre d'extensa i profunda repercussió social, la funció del metge en la recerca de la salut; i un que és a la base de tot: l'ensenyament de la medicina, que hem confiat als qui avui en són coprotagonistes, els estudiants.

Si dins el camp biològic ens hem decantat per la infecció, no ha estat perquè sí, sinó perquè un dels sectors de la patologia mèdica que ha experimentat un canvi més radical en els darrers decennis és el de les malalties infeccioses. I no solament en llur freqüència sinó en llur agressivitat. Els

biòlegs procuraran de dir-nos tot seguit el perquè d'aquest canvi, els clínics n'analitzaran les conseqüències i els farmacòlegs ens explicaran tot el molt que hem d'agrair a les novetats terapèutiques dels darrers quaranta anys i el poc que els hi hem de retreure.

La inajornable necessitat de compassar la funció del metge i l'objectiu de la medicina amb tota la complexitat que implica la recerca de la salut ens ha dut a plantejar la segona ponència amb una amplitud que depassa de molt les possibilitats conceptuals i tècniques del metge en el seu paper tradicional.

Com diu la justificació d'aquesta segona ponència, «hem deixat enrera els temps del metge que podia abstenir-se de conèixer les normes essencials de l'ecologia i de la sociologia. Avui cal que el metge sigui capaç de descobrir les relacions intenses i molt sovint amagades que existeixen entre el fenomen biològic i els fenòmens polítics i socials» (Casassas).

D'aquesta interrelació en el pla col·lectiu, se n'ocupen els nostres ponents amb gran solvència; i també amb passió, perquè aquesta comunitat pastada amb tants d'imponderables que forma el país, té necessitat imprescindible de la protecció i de la cura de tots els qui se'n senten responsables, metges i no metges.

Contra la deshumanització de la medicina

Aquest estil de considerar l'home sa i l'home malalt en tota la seva complexitat, cal que el metge no l'oblidi ni un moment en la seva quotidiana feina de curar. Aquesta complexitat que avui estudiem en el pla col·lectiu ha de regir l'actuació del metge també en el pla individual. No seria bo que el macrocosmos de la comunitat obtingués més deferències que el microcosmos humà. L'home sa i l'home malalt no han d'ésser mai un número de llibreta, una història clínica, un cas per a il·lustrar una sessió acadèmica. Un ulcerós, un hipertens, un anginosós és un individu que al costat del problema patològic té sempre problemes humans: familiars, laborals, econòmics. És un fet que el metge no pot oblidar mai, perquè tota aquesta problemàtica, de tessitura a vegades angoixant, pot influir decisivament en l'evolució de l'organopatia. He tractat no fa pas gaire d'assenyalar la diferència i fins i tot l'antagonisme que pot haver-hi entre la ciència de guarir malalties i l'art de curar malalts. Aquest art exigirà sempre la comprensió de la personalitat del malalt a través de la comunicació que el metge ha d'establir-hi des del primer contacte.

Fer ressaltar aquesta exigència és avui més imperiós que mai perquè tots veiem que l'exercici de la medicina s'encamina cap a la despersonalització del malalt i del metge. Aquell es va convertint en un objecte d'estudi; aquest va essent depassat per la tècnica de l'utilitatge. Cada cop més, el malalt se sent més atret pel prestigi d'una institució que pel nom d'un met-

ge. Cada cop el metge se sent menys disposat a aprofundir el diàleg amb el malalt i més inclinat a refiar-se de les indicacions impersonals dels paràmetres.

Potser algú pensa que això són aprensions d'un metge vell. A mi em reconforta de veure que dins la segona ponència hi ha dues aportacions de metges ben joves que revelen preocupacions similars a les meves. Una d'elles parla dels malifets de l'exercici despersonalitzat de la medicina; una altra reivindica el dret del malalt a tenir una informació fidedigna del seu estat i a participar en les decisions a prendre. Totes dues advoquen com jo ho faig ara perquè per damunt de la tècnica sigui la comprensió integral de l'home malalt del cos o de l'esperit allò que presideixi l'art de curar.

Justificació de la convocatòria

No seria oportú de continuar glossant els temes dels quals els més entesos que jo tractaran avui, demà i demà passat. Deixant de banda la tècnica, és oportú de reivindicar ara la legitimitat de la nostra convocatòria concretada als metges i altres biòlegs de llengua catalana.

Podríem explicar-la com el resultat de la imposició de la vida, de la consciència i de la llengua catalanes revifades avui després de decennis de silenci, com ho varen ésser per la nostra Reinaxença després de quatre-cents anys de decadència. Però hi ha quelcom més o si voleu allò que n'és la concreció: l'escola biològica catalana.

Martí i Julià, un home excepcionalment lúcid, n'assenyalava els trets fonamentals: qualitat purament científica de la funció clínica; individualització del cas clínic, i no de malalties; consciència del valor transitori de la hipòtesi actual; concedir tanta importància a l'estudi del subjecte com al dels agents patògens; síntesi psico-orgànica.

Segons Carreras-Roca, aquesta escola nostra té dos moments estel·lars: el primer al segle XIII amb la gran figura del valencià Arnau de Vilanova, amb el mallorquí Ramon Llull i amb Eiximenis, nascut a Girona i mort aquí a Perpinyà. El segon, en el nostre segle, entre 1903 i 1939. Pedro i Pons lliga aquest segon esclat de la nostra Medicina amb la fundació de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de 1878. L'Acadèmia posa fi efectivament a una època en què els metges il·lustres no tenien continuadors; és a dir, deixebles. Ella els posa en contacte amb llurs col·legues, els humanitza i estableix entre uns i altres un corrent d'estímul i una atmosfera d'emulació. En poques paraules, crea una escola.

L'escola biològica catalana té, doncs, història pròpia, i això ja és un certificat d'existència. I té també, com acabo de dir, unes característiques diferencials; característiques que queden perfectament explicades perquè Catalunya, essent país de marca, ha rebut més influències culturals dels veïns i ha estat més afectada pels vents d'opinió i de tendència que qualsevol altre

país situat més a recer. Hi ha una afinitat entre nosaltres i Europa en la manera d'entendre la medicina que no ens vexa sinó que ens distingeix.

Si en el terreny conceptual és ben just d'alinejar-nos dins una comunitat, ho és també en el terreny dels requeriments operatius. Amb els nostres Congressos, venia a dir Pi i Sunyer en obrir el del 1930, «els metges catalans formaran un cos viu i conscient capaç de forjar una personalitat plural molt superior a la suma amorfa d'individus». Una personalitat que es manifestà decididament per la consciència gremial en crear el Sindicat de Metges de Catalunya nascut dins el Tercer Congrés de Metges de Llengua Catalana reunit a Tarragona el 1919; i que continua reivindicant avui abans de tot una unitat espiritual, ni política ni geogràfica, sinó apuntalada en el vincle immaterial de la llengua. L'apel·lació «de llengua catalana», que hem donat al nostre Congrés, com tingueren els precedents, vol dir, doncs, que hi són convocats els metges i altres biòlegs de tots els països on la nostra llengua és vigent, sense exclusió de cap mena. Tant o més que els catalanoparlants de naixença, hem d'acollir i d'escoltar els qui en són d'adopció; en llavis d'ells, la nostra llengua, ni que sigui premiosa, mereix una més alta estima perquè tradueix un afany de compenetració i d'afecte.

Probablement algú pensa que davant l'escassa o nul·la audiència internacional del català seria millor que els nostres estudiosos adoptessin decidivament per a l'exposició de llurs treballs una llengua d'àmbit mundial. És evident que com a vehicle de relació exterior hem de fer-ho com ho fan països la llengua dels quals té un àrea petita. Però també és un fet que els països europeus d'una sòlida tradició cultural amb idioma d'àrea tan reduïda com la nostra o més (Finlàndia, Suècia, Noruega, Dinamarca, Holanda, Flandes) no n'usen d'altra en les sessions acadèmiques, en les universitats i en les publicacions interiors.

He dit —i ho repeteixo perquè sempre és just i oportú— que demanar i estimular l'ús del propi idioma en les reunions i publicacions mèdiques és molt més que una vel·leïtat patriòtica; és voler aprofitar el millor producte de la nostra cultura de segles, que és l'idioma, per tal de formular la nostra cultura de segles, que és l'idioma, per tal de formular la nostra cultura d'avui amb un matís propi; un matís que ve a enriquir el patrimoni intel·lectual de tota la humanitat. Perquè tot idioma culte conté en exclusiva una guspira del pensament humà. Si un idioma queda marginat i finalment mor, el capital ideològic comú a tots els homes haurà sofert una pèrdua tan petita com vulgueu però irreparable.

Hem de fer-nos, doncs, dignes de les paraules que Delbouille, de Lieja, adreçà en el Setè Congrés Internacional de Lingüística Romànica als representants de cultures no oficials, de cultures sense exèrcit, que deia no sé qui: «peuples qui sont restés fidèles à leur tradition lingüistique parce qu'ils ont su restés fidèles a eux mêmes». Avui nosaltres podem ésser fidels a nosaltres mateixos perquè la medicina, com qualsevol altra faceta de la cul-

tura, pot ésser expressada en català sense limitacions i amb les mateixes possibilitats de formulació que les de qualsevol altra llengua; disposem d'un idioma culte, precís, net i ric. «Perquè —diu Carles Riba— aquí ha estat un gran afer, la gloriosa i no per tothom compresa ambició: crear-nos una llengua comuna, clara i apta, indefinidament disponible... gràcies a un esforç de disciplina lingüística col·lectiva que és potser el més admirable de tota la renaixença catalana.» Admirable i indispensable perquè «si una llengua ha de viure cal que es trempi i s'enrobusteixi amb tots els vocabularis tècnics», deia fa molts anys Rubió i Lluch.

En aquesta feina de retornar el català a la seva antiga categoria de llengua de cultura, ha estat decisiva l'actuació de l'Institut d'Estudis Catalans creat per Prat de la Riba el 1907. Gràcies als homes de ciència i als filòlegs de l'Institut, hom ha pogut fixar tot allò que un idioma té de convencional perquè pugui ésser un instrument vàlid per als estudiosos. I en el camp concret de la medicina, l'edició del *Diccionari Corachan* i del *Vocabulari Mèdic* de l'Acadèmia són dues contribucions essencials.

Amb aquest instrument idoni del tot que és el català d'avui podem treballar àrduament —i ho hem de fer— per la indefinida creació i superació d'una cultura pròpia i alhora universal. A nosaltres, biòlegs i metges, ens toca, abans de tot, d'aprofundir una tècnica per tal d'expandir-ne després els guanys a benefici de la col·lectivitat. Per minúscul que sigui el lloc de partida, els camins de l'esperit són oberts per a tothom; i ho seran sempre. Aprofitem-los per tal de fer present el nostre país entre els que malden per millorar les condicions de vida de la Humanitat.

Cal no oblidar que una cultura, que l'esperit d'un poble, només poden ésser forjats amb vocació i dedicació constants. Només amb l'esforç de cada dia podrem dreçar una pàtria. Només amb l'esforç de cada dia al servei d'un objectiu noble i altruista podrem aconseguir que el nostre estament sigui respectable.

Que aquest Congrés —modest, si voleu, però ple d'il·lusió i d'esperança— sigui una fita en la trajectòria ascendent de la nostra cultura i de la nostra consciència col·lectiva.

Onzè Congrès*

Reus, 24 al 28 de setembre de 1980

JOSEP LAPORTE I SALAS

Honorable Conseller de Cultura, Excel·lentíssim Senyor Alcalde de Reus, senyores, senyors:

No caldrà que m'esforci gaire per a fer-vos comprendre, Senyor Alcalde, com és de gran la meva satisfacció en trobar-me ací i en aquestes circumstàncies. Però sobre de les meves emocions em toca expressar-vos, en nom del Comitè Executiu i de tots els congressistes, el nostre agraïment no ja per les paraules que acabeu de pronunciar, sinó per tot allò que l'Ajuntament que presidiu i la ciutat de Reus heu fet per tal d'acollir tots els que hi hem vingut, procedents de totes les terres de llengua catalana, amb la finalitat de prosseguir aquest seguici de trobades que, d'altra banda, tan bé reflecteixen els avatars de la nostra història col·lectiva a partir de mil nou-cents tretze, data de la celebració del Primer Congrès de Metges de Llengua Catalana.

La seu de l'Onzè Congrès

D'aleshores ençà, Barcelona, Tarragona, Girona, Lleida, Ciutat de Mallorca i Perpinyà han estat successivament —i de vegades repetidament— seu d'aquestes reunions. Molts dels ací presents deuen saber que en cadascun dels dos últims Congressos fou designada, en principi, la ciutat de València com a futura seu del Congrès. Però en el moment que —deu fer un parell d'anys— els companys del País Valencià renunciaren a l'organització de l'Onzè Congrès, la Junta Directiva de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears prengué la decisió de celebrar-lo a les terres del Principat i cregué que Reus en seria l'emplaçament més idoni. En honor a la veritat, vull fer constar que no vaig intervenir en aquesta decisió, bé que, no cal dir-ho, em semblà molt encertada. I crec que ben objectivament és així, atès que Reus, tant en la seva història com en el seu present, compta amb mèrits sobrants per haver estat honorada amb la presència d'una reunió que si per un cantó té un caire científic-professional, per l'altre és una manifestació d'una voluntat clarament política: la del retrobament de la nostra identitat nacional.

Tothom sap que Reus ha estat, durant més d'un segle, la segona ciutat de Catalunya en nombre d'habitants, i altrament la importància de la seva

*Publicat al Llibre d'Actes del Congrès.

vida cultural —tant o més que la de les activitats comercials— és ben coneguda arreu. Però segurament no és tan coneguda la contribució al desenvolupament de la medicina a Catalunya d'un sèrie de fills de Reus i del Camp, de la mateixa manera que molts altres reusencs ho han fet en molts altres terrenys. Com recordava August Pi i Sunyer en la inauguració del Sisè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana,¹ en produir-se una veritable commoció renovadora a la segona meitat del segle XVIII la Medicina catalana experimentarà un clar progrés. És aleshores quan Pere Virgili, nascut a Vilallonga del Camp l'any 1699, després de crear a Cadis el Real Colegio de Cirugía, aconseguí el restabliment a Barcelona del Col·legi de Cirurgia, destinat a la formació de cirurgians per a l'exèrcit i que pot ésser considerat l'origen de la importantíssima escola de cirurgia catalana. I un altre cirurgià del Camp, gairebé contemporani de Virgili, Antoni de Gimbernat i Arboç, nascut a Cambrils l'any 1734, seguí en certa manera els passos de l'anterior, dirigí a Barcelona el Col·legi de Cirurgia i també l'Hospital de la Santa Creu, i aconseguí finalment la unificació dels estudis de Cirurgia amb els de Medicina.

Entrat ja el segle XIX, nasqué a Reus Pere Mata i Fontanet, el nom del qual porta l'Institut Mental emplaçat en els edificis creats pel geni de Domènech i Muntaner. Mata estudià la carrera a Barcelona i estigué després exiliat a França per les seves idees liberals. Retornat a casa fou, entre d'altres coses, alcalde de Reus i més tard de Barcelona, diputat, senador, catedràtic de Medicina legal i Toxicologia a Madrid, on ocupà diversos càrrecs acadèmics i fins i tot fou governador civil. Mata, a més de metge psiquiatre, professor i polític, fou també, com és ben sabut, un escriptor prolífic en llengua castellana, però també escriví en català: l'any 1836 —és a dir, només tres anys després de l'aparició de l'«Oda a la Pàtria» de Bonaventura Carles Aribau— publicà al periòdic *El Vapor* els poemes titulats «Lo vot complert», inclosos en diverses antologies de la nostra Renaixença.

La figura d'un altre reusenc il·lustre, metge, publicista i també polític, Jaume Aiguader i Miró, serà glossada en una sessió especial d'aquest Congrés, i per això no cal que ara ponderi la seva obra remarcable. Sense pretendre ésser exhaustiu vull assenyalar, però, que d'altres personalitats notables en el camp de la Medicina han nascut i han exercit a Reus en el curs d'aquesta època de la nostra renaixença cultural i política: la dinastia dels Roig, el pediatre Frias i el tisiòleg Jaume Sabater en constitueixen uns bons exemples. Tal com deia abans, doncs, l'executòria de Reus i la dels seus fills justifica ben amplament la decisió que ha fet possible que avui ens hi trobem reunits.

El Congrés de Perpinyà

En cloure el seu discurs inaugural, fa quatre anys a Perpinyà, el doctor Alsina i Bofill, President del Desè Congrés, expressava el desig que fos «una fita

en la trajectòria ascendent de la nostra cultura i de la nostra consciència col·lectiva».² No hi ha dubte que aquest desig fou amplament assolit. Per un cantó, el Congrés de Perpinyà fou el del retrobament, no solament dels metges i biòlegs de llengua catalana, sinó també de molts altres professionals de les més diverses contrades, interessats en el repte que comporta el plantejament del problema de la salut en tota la seva amplitud. Només cal repassar la llista dels participants a la discussió de les dues Ponències —i molt especialment els que intervingueren en la segona, «Funció social de la Medicina»— per a comprovar aquest fet. Insistirem de seguida en les conseqüències d'aquells debats. Però, malauradament, en repassar les llistes de membres del Congrés veiem com, en un període relativament tan breu, un grup important dels que hi foren vinculats ens han deixat per sempre: Josep M. Batista i Roca, Pere Domingo, Antoni Esteve, Enric Ey, Pere Gabarró, Manuel Miserachs, Miquel Molins, Joan Obiols, Joan Puig-Sureda, Màxim Soriano, Josep Trueta, Antoni Vilanova i Ortiz... Això no obstant, el seu record ens acompanyarà durant molt de temps.

Durant aquests quatre anys hem tingut l'oportunitat d'assistir a una sèrie d'esdeveniments que, per coneguts i recents, no cal enumerar. Pel que fa al Principat, però, és evident que la reinstauració de la Generalitat, primer provisional, més tard estatutària, ens ha permès de recobrar un grau d'autogovern que, en el terreny de la sanitat, ens permet l'exercici —actual o immediat— d'àmplies competències. En aquest sentit, no hi ha dubte que les discussions de Perpinyà, a l'entorn del tema ja enunciat de la segona Ponència, han tingut una profunda repercussió en els plantejaments que els diversos grups polítics han fet de llurs respectives alternatives sanitàries. Bé que hi hagi, com és natural, divergències més o menys grans en alguns aspectes, ha estat àmpliament acceptat el concepte de salut allí definit: «la salut de l'home és aquella manera de viure que és autònoma, solidària i joiosa». En el llibre d'actes del Congrés, Jordi Gol fa una sèrie d'encertats comentaris a les discussions de Perpinyà,³ tot afirmant, per exemple, que cridar l'atenció sobre la salut és molt més important que no pas establir-ne una definició. I en aquest sentit Gol es planteja la pregunta de si la medicina i la sanitat són de fet una eina al servei de la salut o un fi en elles mateixes, tot reconeixent que un sistema sanitari muntat amb una ideologia mèdica, amb ideologia de malaltia, ens porta a un atzucac.

Els determinants de la salut

La contemplació del problema de la salut en una perspectiva més ampla és deguda a la coincidència de tres influències: els canvis en els problemes sanitaris, els avenços tecnològics i l'assumpció generalitzada de la responsabilitat pública en aquesta àrea.⁴ Pel que fa al primer tema, els estudis epidemiològics ens demostren que la disminució de la mortalitat per

infeccions (i, per tant, l'allargament de l'esperança de vida) és deguda fonamentalment a una millora de la nutrició, a diversos factors ambientals (mesures sanitàries sobre l'aigua i els aliments) i a modificacions en la conducta (disminució dels índexs de natalitat); les mesures mèdiques personals —és a dir, la terapèutica medicamentosa realment eficaç— han estat introduïdes quan el canvi ja s'havia produït i, en molts casos, han tingut una influència dubtosa.⁵ D'altra banda, pel que fa als anomenats «problemes mèdics residuals» també seran els factors ambientals (lluita contra la contaminació) i de modificació de la conducta (dieta adequada, pràctica d'un exercici físic suficient, supressió de tòxics com l'alcohol i el tabac) els que més contribuiran a una possible millora de la situació actual.

Aquestes constatacions sobre el canvi que s'ha produït durant els últims cent anys en la problemàtica sanitària, juntament amb l'irreprimible increment dels costos produït pel progrés tecnològic, i amb la responsabilitat pública de l'assumpció d'aquests costos, obliga necessàriament a reconsiderar el tram de serveis mèdics que ja estan creant conflictes fins i tot a l'economia dels països més rics: el cost del sistema sanitari ja és superior al sis per cent del producte nacional brut en alguns llocs i amenaça arribar al deu per cent cap a l'any dos mil! Si tenim en compte⁶ que en els països industrials avançats el progrés de la tecnologia i la sofisticació de les ciències mèdiques no han millorat darrerament les expectatives de vida, és evident que caldrà ésser molt exigents en la valoració de l'explosió de la despesa sanitària.

Cal, doncs, anar a un aprofitament millor dels recursos en el camp de la sanitat, tot reconsiderant-ne les prioritats. No es tracta, en cap cas, de donar la raó als detractors sistemàtics de la medicina, com per exemple Ivan Illich,⁷ sinó de replantejar el paper dels diversos tipus d'assistència sanitària més al servei de la salut que no pas al de la cura de la malaltia. En efecte, en un sentit ampli, l'assistència encaminada al manteniment de la salut es pot desenvolupar en tres àrees: la prevenció, la cura del malalt en serveis que permeten investigació i tractament de la malaltia, i la cura o assistència del malalt o impossibilitat que no requereix una intervenció activa. L'experiència acumulada fins ara demostra que resulta molt més eficaç i rendible l'actuació preventiva que el tractament de la malaltia ja declarada.⁸ D'altra banda, és evident que els recursos destinats a la cura dels malalts crònics i, en general, als serveis socials sol ésser molt limitada. Per tot això, tot i reconeixent la utilitat de les línies tradicionals de la recerca biomèdica, la tendència mundial actual és la de desplaçar recursos cap als altres camps,⁹ tot insistint en la necessitat d'una àmplia acció preventiva i en la importància d'una atenció primària extensa i eficaç que, indubtablement, ha d'evitar la innecessària sobreocupació dels centres hospitalaris més sofisticats.

No hi ha dubte que aquest canvi en l'enfocament del sistema sanitari s'haurà de veure reflectit també en la formació de tot el personal que hi

ha de prestar serveis i, molt especialment, en la dels metges. Tot i suposant que les facultats de medicina funcionin correctament, cal reconèixer que, atès que són instal·lades a l'entorn d'institucions hospitalàries, en el millor dels casos forneixen una instrucció esbiaixada cap a determinants tipus de malalts, mentre que no es presta una atenció suficient ni a certs tipus de malalties —possiblement menys espectaculars, però molt més freqüents a la pràctica— ni, en general, als aspectes preventius. Una demostració palmària d'aquestes greus limitacions és el reconeixement de la «medicina de família» com a especialitat mèdica a cursar un cop acabada la llicenciatura...

L'evolució de la salut a Catalunya

En el sentit ampli que actualment donem al terme salut, resulta pràcticament impossible fixar quin és l'estat sanitari actual de Catalunya, i encara més establir comparacions sobre l'evolució d'aquest paràmetre al llarg dels anys. Hi ha, encara, una dificultat suplementària. Tot i que, per a quantificar l'estat de salut, ens conforméssim a establir comparacions entre paràmetres òbviament negatius (com ho són els diferents índexs de mortalitat i morbiditat), toparíem amb la dificultat insalvable que representa la manca de dades fiables. Aquest fet —és a dir, les greus deficiències de les estadístiques existents— ja fou constatat pel president del Quart Congrés de Metges de Llengua Catalana, doctor Josep Pascual, en el discurs inaugural d'aquella reunió celebrada a Girona l'any 1921.¹⁰ Tretze anys després, Serra i Rabert a la ponència «Les realitats endemo-epidèmiques de Catalunya»,¹¹ presentada al Vuitè Congrés, plantejava la gravetat de la situació i feia una crida als metges catalans per tal que amb llur decidida col·laboració possibilitessin l'elaboració d'estadístiques fiables. En aquella època, l'assumpció de competències en aquest camp per part de la Generalitat permeté la modificació del sistema de declaració, fet que, si bé produí una petita millora de la situació, no resolgué el problema ni molt menys, tal com ens demostren una sèrie de dades aportades per l'esmentat autor. Tampoc en els moments actuals, malauradament, no disposem d'una informació sanitària suficient ni adequada.¹² La correcció d'aquesta mancança haurà d'ésser, sens dubte, un dels objectius prioritaris si volem partir d'elements d'informació suficients per realitzar una tasca positiva. Amb tot, les comparacions que poden ésser establertes amb els indicadors més fiables (tot i que siguin incomplets i tècnicament limitats) ens demostren que la situació sanitària del país és ara molt diferent de la que existia quan, fa seixanta-set anys, es reuní el Primer Congrés de Metges de Llengua Catalana. La mortalitat general ha passat de més de vint-i-u per mil habitants a menys de vuit en els moments actuals; les xifres de mortalitat infantil s'han reduït unes nou vegades i la mortalitat maternal ha baixat més de vint-i-cinc vegades!¹³ Totes aquestes xifres són encara susceptibles de millora, però és ben cert que les

diferències amb els països capdavanters han experimentat una notable disminució. Des d'un punt de vista més qualitatiu, l'anàlisi de les causes de mort ens demostra a bastament les enormes diferències de les respectives problemàtiques sanitàries. Així, per exemple, a l'època del Primer Congrés les causes de mort més importants a les capitals catalanes eren les infeccions en conjunt (575 per 100.000 habitants), les malalties de l'aparell respiratori (477), les afeccions cardíocirculatòries (437), la tuberculosi (256), les meningitis (129), el càncer (95) i els accidents (37).¹⁴ A les darreres estadístiques conegudes¹⁵ sobre taxes de mortalitat del total de la població catalana (1976) les causes més freqüents són les malalties de l'aparell circulatori (357), els tumors malignes (156), les afeccions respiratòries (85), les malalties de l'aparell digestiu (47) i els accidents, emmetzinaments i violències (37).

Bé que els canvis produïts en la classificació internacional de malalties, la manca d'un procés d'estandardització de les dades i les altres insuficiències estadístiques ja esmentades no ens permetin de fer una comparació exacta dels estats mòrbids d'una i altra època, les grans diferències que acabem d'assenyalar ens donen una idea ben clara del canvi que s'ha produït.

Aquestes constatacions, això no obstant, no ens poden permetre de sentir-nos gaire satisfets de la situació actual. En primer lloc, voldria fer notar que es tracta d'una anàlisi global: si examinéssim la situació comarca per comarca veuríem com són de grans les diferències que hi ha, en línies generals, entre les pertanyents a les zones econòmicament més desenvolupades i les que formen part de l'anomenada Catalunya pobra. D'altra banda, és obvi que, fins i tot dintre del camp de les infeccions, persisteixen a casa nostra una sèrie de problemes (l'endèmia d'infeccions transmiseses per l'aigua i l'elevada prevalença de la tuberculosi i de la lepra, per exemple) que han estat molt més ben resolts a pràcticament tots els països del món civilitzat. No hi ha dubte que en aquest terreny és encara molt gran la tasca que resta per fer.

Però, si deixem de banda les infeccions (sense oblidar tampoc el perill que representa l'eventual aparició de nous problemes en aquest sector), tothom estarà d'acord a afirmar que ara els principals conflictes sanitaris vénen d'altres bandes: les principals causes de mort abans enumerades ens ho demostren ben bé. No hi ha dubte que la salut humana es veu amenaçada, sobretot actualment, no pels gèrmens infecciosos, sinó per processos degeneratius en la gènesi dels quals intervenen factors genètics ben cert, però també —com abans ha esta assenyalat— un seguit de factors ambientals i d'altres derivats dels hàbits de l'individu. En aquest sentit, és evident que les mesures preventives adquireixen la màxima importància per tal de contribuir al manteniment de la salut. A l'hora d'escollir els temes prioritaris per l'Onzè Congrés aquests problemes foren, sens dubte, els factors decisius: una de les ponències és dedicada al càncer —un dels

principals flagells actuals— i l'altra s'ocupa dels perills de la contaminació, que tenen tanta importància com a factors etiològics de moltes de les dolències ara més habituals. També, n'estic segur, la contribució dels estudiants serà important: ja m'he referit abans al tema de l'ensenyament que ells han escollit de manera prioritària.

El futur dels Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana

Les meves primeres paraules es referien a la història dels Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana iniciats a Barcelona l'any 1913. Deia aleshores, i ho repeteixo ara, que la història dels Congressos reflecteix ben bé la Història (amb majúscula) de la nostra comunitat cultural, de la nostra llengua. Per això, el Congrés de Perpinyà fou el Congrés del retrobament, el Congrés de l'engrescament per a molts —o del reengrescament per a la minoria que celebrava de fet el seu retrobament a Perpinyà tot tancant un parèntesi de justament quaranta anys—. El doctor Alsina i Bofill deia en el seu discurs inaugural: «No és massa agosarat de pensar que aquest Congrés pugui ésser l'inici d'una nova etapa de la vida acadèmica del nostre país, de la presa de consciència col·lectiva del nostre estament.»¹⁶ I la resolució final del Congrés de Perpinyà afirmava: «Considerem un dret inalienable per a tots els ciutadans dels Països Catalans l'ús de la nostra llengua a tots els nivells d'ensenyament i de relació, tant en els àmbits privats com en els oficials.»¹⁷ Cal reconèixer que la situació, en aquests quatre anys, ha canviat notablement. Pel que fa a Catalunya, l'Estatut vigent reconeix que el català n'és la llengua pròpia i proclama la seva oficialitat. És ben cert que les conseqüències d'una repressió tan duradora i tan profunda tardaran a esborrar-se. Però també és ben cert que ara és a la nostra mà la solució del problema. Per això, tot i reconeixent que resta un gran esforç a fer, em sembla que és ben lícit d'inscriure aquest Congrés que avui iniciem en el marc de la normalització de l'ús del català, com una mostra més de les activitats que a tots els nivells de la vida mèdica i del món científic en general es van produint de la manera més natural. En el terreny estricte de la medicina catalana els exemples d'aquesta normalització són ben nombrosos: la necessitat d'una segona edició ja realitzada del *Vocabulari Mèdic* de l'Acadèmia,¹⁸ la publicació de diverses revistes professionals en català, l'ús cada cop més freqüent de la nostra llengua en reunions i congressos, l'aparició de diverses publicacions oficials, en són uns bons exemples. Un procés semblant s'està produint en el terreny no solament de la Biologia, sinó en el de moltes altres ciències experimentals i aplicades.

Certament, la situació no és ben bé igual ni a totes les comarques catalanes ni a la resta de països on la llengua catalana, en qualsevol de les seves varietats, segueix essent viva i hi ha estat legalment reconeguda. En aquest sentit, també haig de lamentar que la participació en aquest Congrés de com-

panyes procedents del País Valencià, de les Illes i de les altres contrades on el català és present sigui quantitativament ben limitada, malgrat els esforços que el Comitè Executiu ha fet en l'etapa de preparació d'aquesta reunió. Em consta, això no obstant, que aquest fet no és degut a una manca de vitalitat de la llengua ni a cap mena d'indiferència per part dels grups que, també en aquests indrets, s'esforcen per tal d'aconseguir la normalització d'una situació que, per culpa de certs malentesos i d'algunes actuacions irresponsables, s'ha produït en alguns llocs. En aquest sentit, vull manifestar que tant el president del Consell Interinsular com el director de Sanitat del Molt Il·lustre Consell General del Principat d'Andorra ens han acollit molt cordialment i ens han expressat el seu desig que una propera reunió sigui celebrada en llurs territoris respectius. Estic segur de reflectir el sentiment general d'aquest Congrés en expressar el desig que en el futur es pugui anar celebrant en indrets ben diferents del domini lingüístic del català, prescindint dels límits administratius o polítics, sense altre ànim que el de contribuir tots plegats a la normalització de la llengua comuna tot discutint els principals problemes del moment en el camp de la salut.

Finalment, en nom del Comitè Executiu d'aquest Onzè Congrés, voldria expressar el desig que, abans de la cloenda de les seves sessions, siguin discutits una sèrie de possibles plantejaments de cara al futur. Per un cantó, se'ns ha proposat la reinstauració de l'Associació General de Metges de Llengua Catalana; per un altre, els professionals de la sanitat que no són metges (farmacèutics, veterinaris, diplomats d'infermeria, assistents socials...) ens consta que també voldrien integrar-se en aquesta empresa que pretén ensems normalitzar la nostra llengua i lluitar a favor de la salut de tota la nostra col·lectivitat. En qualsevol d'aquests sentits és obvi que la tasca que ens espera és dura i complexa. Però tots hi contribuïrem de gust si fem nostres les paraules amb què August Pi i Sunyer tancava el seu discurs pronunciat l'any 1930 al Saló de Cent de Barcelona en inaugurar el Sisè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana: «És pel nostre treball, sobretot, que serem patriotes. Perquè si el saber és la fruïció, el saber és també la força.»¹⁹

NOTES

1. PI I SUNYER, August: Discurs inaugural. *Sisè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana. Barcelona, 1930. Discursos inaugurals dels Congressos de Metges de Llengua Catalana*. Publicació del II Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana. Barcelona, 1975.
2. ALSINA I BOFILL, Josep: Discurs inaugural. *Desè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana*. Perpinyà, 1976. *Llibre d'Actes*. Barcelona, 1978.
3. GOL, Jordi: Comentari del coordinador a la 2a taula (La Salut) de la 2a Ponència (Funció Social de la Medicina) del *Desè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana*. Perpinyà, 1976. *Llibre d'Actes*. Barcelona, 1978.

4. MCKEOWN, T.; LOWE, C. K.: *An introduction to social Medicine*. Second edition. Blackwell Scientific Publications. Oxford, 1974.
5. LAPORTE, Josep: «Morbidity and mortality globals and lluita contra el patogen». A «Influències terapèutiques». 4a part de la I Ponència. «Dinàmica de la Infecció». *Desè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana*. Perpinyà, 1976. Volum editat a Barcelona, 1976.
6. ESPASA I OLIVER, Ramon: Pròleg. *La Sanitat a Catalunya*. Servei Central de Publicacions de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1980.
7. ILLICH, Ivan: *Medical Nemesis*. Calder and Boyars Ltd. London, 1975.
8. MCKEOWN, Thomas: *The Role of Medicine. Dream, Mirage or Nemesis?* The Nuffield Provincial Hospitals Trust. London, 1976.
9. COCHRANE, A. L.: *Effectiveness and Efficiency. Random Reflections on Health Services*. The Nuffield Provincial Hospitals Trust. London, 1972.
10. PASCUAL, Josep: Discurs inaugural. *Quart Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana*. Girona, 1921. *Discursos inaugurals dels Congressos de Metges de Llengua Catalana*. Publicació del II Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana. Barcelona, 1975.
11. SERRA I RABERT, Francesc: «Les realitats endemo-epidèmiques de Catalunya». *Vuitè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana*. Segona Ponència. Barcelona, 1934.
12. Generalitat de Catalunya: *La Sanitat a Catalunya*. Servei Central de Publicacions de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1980.
13. SALLERAS SANMARTÍ, Lluís: *Análisis de los indicadores de mortalidad maternal perinatal e infantil en España y Cataluña*. Tesis doctoral. Barcelona, 1979.
14. SEGURA, Andreu: Comunicació personal.
15. Generalitat de Catalunya: *Butlletí epidemiològic de Catalunya*. Volum I. Setmanes 1a a 4a, Any 1980.
16. ALSINA I BOFILL, Josep: Discurs inaugural. *Desè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana*. Perpinyà, 1976. *Llibre d'Actes*. Barcelona, 1978.
17. *Desè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana*: (Perpinyà, 1976): Declaració. *Llibre d'Actes*. Barcelona, 1978.
18. Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears: *Vocabulari Mèdic*. Segona edició. Barcelona, 1979.
19. PI I SUNYER, August: Discurs inaugural. *Sisè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana*. Barcelona, 1930. *Discursos inaugurals dels Congressos de Metges de Llengua Catalana*. Publicació del II Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana. Barcelona, 1975.

Dotzè Congrés*

Castelló de la Plana, 1 a 4 de novembre de 1984

EMILI BALAGUER I PERIGÜELL

Honorables Senyors Consellers de Sanitat, Excel·lentíssims i Il·lustríssims Senyors, senyores i senyors: moltes gràcies, Senyor Regidor de Cultura de

*Publicat al Llibre d'Actes del Congrés.

l'Ajuntament de Castelló de la Plana, per les vostres paraules de benvinguda que estic segur que fa seues l'Il·lustríssim Senyor President de la Diputació Provincial ací present. És per a nosaltres un honor ser tan ben acollits a la ciutat que és cap i casal de la Plana i que amb tanta gallardia ha sabut mantenir un dels fets més importants per a l'esdevenir de la nostra cultura valenciana. El fet que ací s'aprovara en 1932 la normativa ortogràfica i gramatical que a tot arreu es coneixen com a «normes de Castelló» i que indubtablement ens uneixen a tots els països de llengua catalana, és quelcom que justifica la importància d'aquesta ciutat en el retrobament de les nostres senyes d'identitat. Tan sols per això està plenament justificat que el primer Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana que se celebra al País Valencià tingués com a seu aquesta ciutat de Castelló. Crec que, en nom de tots aquests que estem encabudits en el fet que la nostra cultura no es faci malbé i com a representants democràtics que sou d'aquesta ciutat i de les comarques del nord del País Valencià, us he de donar les gràcies per la fermesa en el passat i per la voluntat de mantenir-se fidels a la veritat en l'avui.

Ací, senyores i senyors, estan ben representats tots els països de llengua catalana, i és per a nosaltres una satisfacció el fet que diversos ministres de l'estat s'hi hagen adherit a aquest Congrés el significat polític del qual és evident. Polític en un sentit ampli i veritablement etimològic, perquè el que pretenem nosaltres ací és reafirmar la nostra voluntat de ser una comunitat diferenciada amb una cultura pròpia i aconseguir que el nostre idioma adquireisca cada dia més tota la dignitat d'un mitjà d'expressió científica. Però també manifestar la nostra actitud vers els problemes de la malaltia i la salut. La nostra intenció, en primer lloc, és fer un servei a la nostra comunitat, però com a científics que som no renunciem a generalitzar, d'una manera metodològicament rigorosa, aquests resultats i transformar-los en eines adequades per a una anàlisi dels problemes sanitaris a tot arreu, almenys vàlids a comunitats en condicions socials i econòmiques semblants a les nostres. Tenint doncs una determinada visió política de com es deuen plantejar els problemes sanitaris i que són els fonaments d'aquests Congressos, almenys des del 1976 en què es reinicià la seua celebració a la ciutat de Perpinyà, quina és aquesta filosofia?

La medicina contemporània és la culminació d'un gran esforç al llarg del segle XIX per convertir el saber mèdic en una ciència tan exacta com la química o la física. El resultat final és el d'una ciència aplicada que, recolzant-se en els dits sabers bàsics, aconsegueix un estudi objectiu dels processos biològics al cos humà. El programa inicial per a la nova medicina era, però, quelcom més ambiciós i complet que com es va desenvolupar. Un dels més il·lustres representants d'aquest programa, Rudolph Virchow, ja deia en una data tan primerenca com 1846 que «la medicina, o es transforma en una ciència social, o no serà pas res». La medicina occidental, des de la seua

constitució com un saber científic-racional, el segle v abans de Crist, té com a característica fonamental un accentuadíssim somaticisme en contrast amb les tendències de les medicines orientals en els quals els factors psicològics juguen un paper important. Hipòcrates, però, ja va detectar la influència dels factors socials i del medi ambient en el desenvolupament del procés d'emmalaltir en un dels llibres més típicament hipocràtics, el tractat *D'aïres, aigües i llocs*, es manifesta ben clarament aquesta doctrina. La tradició somaticista farà crisi quan els pares de la moderna psicosomàtica a la segona meitat del segle xix demostren la importància dels factors psicològics en la salut i la malaltia, i a la primera dècada de l'actual centúria Alfred Grotjahn ofereix en la seva *Soziale Pathologie* (1912) un programa científic perfectament estructurat en demostrar que els factors socials tenen un pes específic en l'etiologia, la patogènia i el tractament de les malalties. Malauradament, ni les troballes de la psico-somàtica ni de la patologia social no s'integren de manera adequada al cos de coneixements de l'estudi biològic de l'home; ni a l'ensenyament de les escoles mèdiques, i per tant ni a la pràctica mèdica, no tindran adequat ressò les noves orientacions.

Sens dubte, un dels factors de l'actual crisi de la medicina occidental a tot arreu és precisament aquesta manca d'incorporació dels fets psicològics i socials i que frustra en gran mesura les possibilitats terapèutiques i preventives d'un saber tan desenvolupat i tecnificat des del vessant biològic com ho és la medicina als nostres dies. Això és precisament el que volem aconseguir els professionals de la sanitat ací reunits des d'un plantejament multidisciplinari: superar la crisi i oferir un cos de doctrina de la malaltia i la salut en el qual els factors socials, psicològics i biològics siguin un tot integrat. El tema escollit per a ser estudiat en aquest Congrés reflecteix aquesta preocupació: es tracta, doncs, d'analitzar el procés d'emmalaltir oferint una visió més d'acord amb les necessitats de la sanitat actual.

Com ja he dit abans, és la primera vegada que se celebra el Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana a les terres valencianes. En 1938 va ésser convocat el Desè Congrés de la ciutat de València, sota la presidència del Dr. Manuel Corachan; obviament no pogué celebrar-se. Quan, en 1976, es reinicien els Congressos, existeix ja en l'ànim dels congressistes el desig que fóra el País Valencià la seu del pròxim Congrés. No va poder ser. La irracionalitat i la ignorància embuixada pels qui estan disposats perquè no es normalitze mai la situació cultural del nostre país, ho impediren. Mancats de raó, varen recórrer a la violència, i no és la força bruta el context més adient per a una reunió científica. Si un grup de valencians, ara i ací hem decidit organitzar aquest Dotzè Congrés, és perquè estem convençuts que la recuperació de la nostra cultura deu fonamentar-se en un esforç col·lectiu. Alguns companys, com l'entranyable Cèsar Sainz i Bas, ja s'han quedat pel camí; d'altres, com el Dr. Bartrina, no hi han pogut esforçar-se tot el que el seu entusiasme volia. L'un i l'altre ens serviran d'exemple en el

llarg camí a seguir. I en aquest sentit hem volgut homenatjar el metge valencià Faustí Barberà i Martí (1850–1929), un dels més tenaços treballadors per al retrobament del País Valencià. Barberà fou dels metges més prestigiosos a la València del segle passat i de l'actual, inventor d'un mètode «oral pur» per a ensenyar als sord-muts que va obtenir l'acceptació internacional al Congrés de Chicago de 1896, i un dels més entusiastes promotors de la leproseria de Fontilles en la Marina Alta. Abandonà la societat Lo Rat Penat en desacord amb els plantejaments reaccionaris i acceptà la presidència de la societat València Nova en 1904 que palesà la seua intenció de fer un valencianisme nacionalista i no gens literari i joc flouresc. Les idees de Faustí Barberà són el fonament del valencianisme polític, i en 1902 ja es definia clarament quan afirmava que no es pot confondre el concepte de nació amb el d'estat; per a ell l'estat «se refereix a l'organització jurídica i política dels pobles» mentre que nació fa referència a «són origen i desenvolupament natural durant la història». Aquest concepte de nació és el que el farà concloure en el caràcter català de la cultura valenciana, i puntualitza: «Mai l'Estat a sa més alta representació tindrà el dret d'absorbir als governaments, ni mai un poble té el dret de llevar-li a un altre sa manera d'ésser ni sa manera de parlar.» Barberà va organitzar el Primer Congrés Mèdic del País Valencià als darrers anys del segle XIX i va utilitzar la seua capacitat de convocatòria i el seu prestigi perquè els més notables de la classe mèdica valenciana s'incorporassen als Congressos de Metges de Llengua Catalana. En homenatjar-lo tan sols volem ser ben nascuts.

He dit abans que ací estan representats tots els països de llengua catalana. La presència valenciana, però, és un veritable plebiscit. El nombre d'institucions públiques adherides al Congrés és tan aclaparador que ens indica que els sorollosos secessionistes són una minoria tan poc qualificada que no farien ressió si no fos perquè la tàctica d'alguns grups polítics i algun que altre diari es fonamenta capitalitzant la ignorància. El fet de defensar la catalanitat de la nostra llengua no és afirmar un monolitisme que no tindria sentit. Com diu el nostre President d'honor Joan Fuster, si hom es refereix a fets diferencials entre els nostres països, és perquè hi ha diferències, la qual cosa no nega una comuna nacionalitat, com deia Barberà. Aquesta és una vella idea entre valencians. Permeteu-me, senyores i senyors, que per una vegada utilitze la meua condició acadèmica i us done una cita en llatí —sempre m'han emocionat aquestes paraules—: *Magna profecto est gloriae nationis catalanae diebus nostris* (veritablement són dies gloriosos per a la nació catalana). Aquesta frase no és pas d'un català del Principat, tampoc no d'un mallorquí que mai no ha negat l'origen de la seua cultura autòctona; són d'un valencià, d'un conciudadà meu, d'un xativí que va assolir la cadira de Sant Pere en 1455. Quan Calixt III és nomenat pontífex de l'Església romana té clara consciència del que significa per a la cultura catalana; *nationis catalanae* diu, més enllà del propi concepte de llengua. Si tots els ciutadans dels països de

llengua catalana volem que la nostra personalitat no es faça malbé, és necessari que recobrem aquest fet de pertànyer a una cultura molt més ampla que la pròpia de cadascun dels països, i el vincle que ens uneix és la llengua. Tots plegats serem el que la llengua catalana siga als nostres països; per això l'interès dels secessionistes per dividir-nos i la seua violenta perplexitat en veure que al País Valencià es pot organitzar un Congrés de Llengua Catalana. Aquest és un dels objectius d'aquest Congrés: donar testimoni d'unitat i, com ja he dit abans, prestar un servei al nostre poble des de la nostra situació de professionals de la sanitat.

Finalment, permeteu-me que com a president agraesca a les autoritats ací presents l'assistència. Al Síndic d'Andorra i als Honorables Senyors Consellers dels Principat, les Illes i el País Valencià. Jo sé, Molt Honorable Senyor Albiñana, que la vostra presència significa el suport institucional als objectius del Congrés, pel que us estem profundament agraïts, com també als Honorables Senyors Laporte i Oliver per la solidaritat que significa la seua assistència a aquest acte inaugural. Voldria també agrair al comitè organitzador i al comitè local el seu entusiasme i la seva absoluta dedicació. Tots han fet el que era possible per l'èxit del Congrés, però crec de justícia citar de forma especial la dedicació de Francesc Asensi, autèntic portaveu del Congrés al País Valencià.

El fet de la celebració d'aquest Congrés potser siga un signe de normalització; no ho sé. El que és clar és que el País Valencià roman fidel als seus orígens i que col·laborarem amb tots vosaltres per aconseguir la major dignificació del nostre idioma.

505

Tretzè Congrés*

Andorra, 10, 11 i 12 de novembre de 1988

ORIOL CASASSAS I SIMÓ

Digníssimes autoritats, que amb la vostra comprensió i el vostre suport heu fet possible aquest Congrés;

benvolguts companys de la Comissió Organitzadora i dels Comitès Científic i Local, d'una tan valuosa col·laboració;

il·lustres i generosos membres participants en Ponències, Taules i Comunicacions que, en realitat, vosaltres configureu el Congrés, senyores i senyors.

Amics,

*Publicat al Llibre d'Actes del Congrés.

Una veu que ja no hi és, una vegada va dir: «No obtindrem salut i salut per a tothom si pensem només en estructures. És la mentalitat la que cal canviar de primer. És amb una nova actitud com farem un nou país, estructurat d'una manera nova, a favor de l'home.»

I la veu ja no hi és; que un dia, a Olivella, al Garraf esquerp, amb el Montserrat al lluny del lluny, li diguérem l'últim adéu.

I una altra veu, que ja no hi és, un dia, com a cau d'orella, va dir:

«L'important de les mans és que siguin obertes
per donar i per rebre i compartir tot pa;»

i després:

«L'important de les mans és que siguin ofertes
a totes altres mans que esperen amistat;
que s'obrin un camí dins l'aigua indiferenta
per buscar, mar endins, la mà d'un naufragat.»

I la veu ja no hi és; que a Jóc, al peu del Canigó, entre els raïms or vell del Conflent, fa poques setmanes li diguérem l'últim adéu.

En Jordi Gol i en Francesc Català avui no són amb nosaltres, però sí que hi és llur tenaç exemple. I nosaltres no podíem —ni volíem— obrir aquest nostre Congrès —i d'ells— sense donar-los-en les gràcies, sense retre'ls el nostre homenatge.

Hem dit tenacitat. La que impulsa des del primer dia —ara fa setanta-cinc anys— l'empresa dels nostres Congressos; que la impulsa i que la inspira. Amb la resoluta fermesa que infon el convenciment que el combat és per una causa noble.

Quina més noble causa trobaríem que la defensa de la dignitat humana i la reivindicació del respecte a la personalitat dels pobles?

És que els Congressos, fets d'exigència científica, de voluntat de perfeccionament i de vinculació a la societat —de desig de servei a la societat—, són, cada un d'ells, una mostra de majoritat responsable i, consegüentment, una explosió de llibertat, una contribució més —modesta, si voleu— dels homes i les dones d'aquesta terra al combat del món solidari per la dignitat humana.

I és que els Congressos —indefectiblement, amb la mateixa indissoluble força i misteriosa força que uneix l'essència i l'existència—, els Congressos es produeixen en el vehicle d'expressió propi dels homes i les dones d'aquesta terra, una antiga llengua molt sovint vexada i massa sovint menystinguda. I coratjosament —que la incomprensió no sembla pas que dugui traça d'extingir-se— s'hi produeixen com una contribució més dels homes i les dones d'aquesta terra al combat del món que estima la justícia pel respecte a la personalitat dels pobles.

És certament erroni —i probablement poc honest— de considerar els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana —i amb ells tots els viatges empesos per idèntics vents— com una vel·leïtat domèstica o un localisme passat de moda o una testarrudesca nostàlgica. Els Congressos són el renovat acte d'afirmació de presència d'uns científics d'arrels germanes en el combat d'ahir, d'avui i de demà —de sempre— per un món nou, poblat per un home nou.

Hem dit tenacitat: la imprescindible tenacitat. I per això, en el símbol gràfic del Congrés —l'Andorra de verdes valls, amb la nostra presència com una pàgina encara no escrita i l'ombra mestrívola dels dotze Congressos que ens han precedit—, en aquest símbol gràfic hem volgut veure-hi el tascó que, en la seva humilitat —tot i així—, amb cada impuls que rep, indefectiblement, obre camí.

Ens calen impulsos; necessitem que homes i dones de cor net i generós i d'esperit encès donin ininterromputs impulsos. Fa setanta-cinc anys el president del Primer dels nostres Congressos, Miquel A. Fargas i Roca, va dir: «l'arbre que ara plantem és petit, qui sap què podrà ésser quan serà gran?», i, sincerament, l'arbre no té l'esplendidesa que hauria de tenir, ni la solidesa que hauria de tenir. I no donem de manera sistemàtica la culpa a la circumstància; massa cops ha tingut lloc la deserció i massa cops té lloc encara. I per afegitó, la desídia, la mol·lície i la superficialitat, que no són bones conselleres. Com tampoc no és bona cosa considerar de poc valor la contribució personal a l'empresa comuna.

La veritat és que els estímuls positius externs són molt escassos. Per contra, com una allau, ens arriba l'espectacle dels poderosos del món que centren la seva política en les coses en comptes de centrar-la en el respecte a les persones.

De les persones —o millor, dels personatges— allò que preocupa, amb la intervenció dels assessors del cas, és la imatge, no el pensament.

El nostre temps pateix un buit d'idees, sembla assentat sobre un abisme, i el concepte, despectivament, ha estat substituït per la xifra. Hem vist arraconar amb els mals endreços mots elementals i nets, com ara veritat o solidaritat, que des d'Antígona, per exemple, tenien un ben guanyat prestigi i obraven efectes engrescadors.

Volem creure que la desorientació i la incertesa actuals són una etapa transitòria i que al final del camí hi haurà un món amb menys fam i menys mort. Mes, sobretot, fugim d'erigir, vanitosament, la transició en la nova certesa; que les conseqüències podrien ésser deplorables.

Que l'home, si vol salvar la seva llibertat, no es vegi empès a confinar-se en l'exili interior; que proclamar una convicció ideològica deixi d'ésser mirat, en el millor dels casos, com una obsolescència, o com una imperinència; que l'ètica, després d'haver estat suplantada per una particular estètica, torni a inspirar les actituds i les conductes; que qui sigui, en nom

de no se sap què, plegui de decidir que el fitxatge d'un jugador és més important que la publicació per l'Institut d'Estudis Catalans d'un llibre —meravellós llibre— sobre *Els vitralls de la Catedral de Girona*; que no pugui ésser dit mai més que les societats viuen de la ignorància del propi funcionament, i que revelar-ne el secret fóra matar-les.

Els imperialismes no acostumen a deixar fruits perdurables, ni massa bon record. Que ho diguin, sinó, de Xerxes els grecs de les Termòpiles i de Salamina, i de les tropes de Carles Quint els romans o els florentins del segle XVI. Avui, l'imperialisme té unes altres fisonomies. Vivim temps d'imperialisme tecnològic i —sense embuts— també científic, destructor, moltes vegades, de natura i de cultures; perquè el regeixen la competitivitat, l'enveja i l'avidesa de profit. I els poderosos mitjans que té al seu servei han aconseguit de fer creure a la colònia que el valor de les persones és proporcional al consum que fan i al confort i el luxe de llur instal·lació material.

El món ha de capgirar el rumb. Els infants del món han d'aprendre —ja amb les primeres lletres o abans— que l'objectiu humà no és de tenir com més millor, sinó d'ésser com més millor. La rebel·lió que ha de produir aquest capgirament vol un coratjós entusiasme, exigeix molta tenacitat i necessita una disposició i un tremp insensibles al desànim. Són qualitats pròpies —substancialment i de manera inequívoca— de la joventut.

508

Per aquesta raó, és per a ells —els joves— la nostra requesta, i és en ells la nostra ferma esperança. Deixeu-me dir que viu en els nostres cors la reconfortant convicció que acceptaran el compromís, i prendran la responsabilitat, com qui pren una bandera. Un jove poeta va escriure, fa temps, a ben segur amb la identificació de moltes voluntats, uns versos que diuen:

«Som nosaltres, els joves, qui hem d'agafar l'arada
i remoure aquesta terra cansada i vella,
plena de rostolls i d'història
amarada en sang.»

Que la contundent i abrandada protesta s'acompanyi de la proposta llargament i sòlidament gestada.

I que totes les veus que ja no hi són i totes les que tindran no sabem quan l'últim adéu reposin amb la certesa que, per obra d'un benaurat relleu, els llocs de combat, una joventut de veu potent i sana els ha ocupat.

Per l'èxit del Catorzè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana i de tots els viatges empesos per idèntics vents, joves, mans a la feina!

Catorzè Congrès*

Palma de Mallorca, 24 a 27 de setembre de 1992

FRANCESC BUJOSA I HOMAR

Honorable Senyor Conseller de Sanitat del Govern Balear, Honorable Senyor Conseller de Sanitat de la Generalitat de Catalunya, digníssimes autoritats, senyores i senyors,

Jo no vull començar la meua breu intervenció sense confessar l'inamagable sentiment d'impostor que experiment en aquests moments. Tots vosaltres sabeu que són molts els metges mallorquins que es mereixien prou més que no jo presidir aquest Congrès i, en conseqüència, tenir l'oportunitat d'adreçar-vos ara la paraula i donar-vos la més cordial benvinguda. Entre ells n'hi ha un, tanmateix, que hauria d'estar indubtablement en el lloc que jo ara ocup. Ningú no ignora que aquesta persona es diu Antoni Obrador. Ell hauria d'haver estat —i crec que és—, insistesc, el president natural d'aquest Congrès. El meu paper és, per tant, clarament el d'un impostor, i la meua difícil situació, lògicament, la de la impostura. És raonable, doncs, que us demaneu perquè m'he avingut a fer aquest tan poc airós paper. Tinc tres raons per oferir. La primera és que jo tenia moltes, moltíssimes, ganes de fer alguna cosa per aquest Congrès, i ja sabeu que els que no sabem fer res en concret, però tampoc no ens resignam a quedar-nos a ca nostra mans plegades, tenim moltes butlletes perquè ens diguin que on menys destorbarem és en el lloc del president. La segona raó és que això em permetia treballar amb un comitè organitzador —integrat de forma nuclear pel mateix Antoni Obrador, Miquel Morey, Melcior Riera i Enric Benito— amb els quals m'unien i m'uniran per sempre estrets lligams d'amistat i gratitud. La tercera raó és que el fet d'actuar com un impostor no em plantejava, en el fons, cap incoherència greu. Ja sabeu que el que ha de mirar de fer un impostor és assemblar-se, com més millor, a la persona suplantada. Com comprendreu fàcilment, per a mi això no ha estat, mai, un sacrifici, ben al contrari, ha constituït sempre un autèntic plaer i un motiu d'orgull. Si en algun moment —pocs— he hagut de prendre una decisió tot sol he pensat ràpidament en la que hauria pres la persona suplantada i he actuat en conseqüència. Tenc no sols la il·lusió sinó, fins i tot, la convicció que les paraules que a continuació diré s'assemblaran molt, o s'assemblarien, si milloràssim l'estil i hi afegíssim cinc cèntims de prudència, a les que hauria dit els que hauria d'haver estat de forma natural el president del Catorzè Congrès de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana.

*Publicat al Llibre d'Actes del Congrès.

Com molts de vosaltres sabeu, ara fa seixanta anys Mallorca rebia per primera vegada aquells metges de la nostra comunitat cultural que s'agrupaven, entre altres coses, perquè no volien divorciar la ciència i l'idioma, i perquè creien que una cultura tenia dignitat si era capaç d'aculturar, d'integrar dins les seves estructures, en el seu idioma, doncs, les idees que es produïen arreu del món. A aquests hostes, el psiquiatre mallorquí Joan Valentí els donava la benvinguda anomenant-los, ben clarament, companys i germans. És possible que Valentí recordàs en aquells moments els versos en què el poeta pollencí sobreposava la fraternitat de l'ànima a la de la sang. Malauradament, d'aquells que s'anomenaven germans molts ja no són entre nosaltres, però la fortuna ens n'ha volgut servir un, el doctor Josep Fortesa-Rei, aquí present, perquè no calgui anar a les hemeroteques per saber la força i la profunditat que tenien aquelles paraules i aquells sentiments de fraternitat.

De llavors ençà han canviat moltes coses. Les coses mudaren tràgicament pocs anys després que Valentí pronunciàs les paraules de germanor, i el canvi, com sabeu, no fou precisament favorable als sentiments de fraternitat i al procés de normalització i dignificació de la nostra cultura. Tanmateix la violència no pogué anorrear per complet les ànsies de dignitat, d'aquella dignitat que confereix pensar que la cultura que ens deixaren els nostres avantpassats no té menys dret ni tampoc més —hem d'ésser coherents— que les altres. Esperonats per aquests afanys d'igualtat i de decòrum, els nostres pobles han reprès el camí cap a la normalitat, i la llengua ocupa, avui en dia, espais difícils d'imaginar fa vint o vint-i-cinc anys. La represa ha fet, fins i tot, possible millorar en molts aspectes la situació del 32. Pel que a nosaltres ens toca, cal dir que gràcies a la tasca intel·ligent i tenaç de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears es parla i s'escriu de medicina en català a Mallorca i que, gràcies també a la seva capacitat d'aglutinació, ha estat possible que, a diferència de l'any 32, el pes de l'organització d'aquest Congrés hagi recaigut majoritàriament sobre metges mallorquins, o metges arrelats a Mallorca, que nosaltres no hi sabem fer diferència.

Però el Congrés que avui inauguram no és solament diferent d'aquell que se celebrà l'any 32, sinó que ho és també, en certa manera, de tots els anteriors. El Comitè Organitzador, avalat per les institucions que el convocaren, pensa que era el moment de fer un Congrés més obert i més semblant als que es fan arreu del món. Per això anunciàrem, per primera vegada, la possibilitat de presentar comunicacions amb l'única condició que fossin rigoroses tant des del caire científic com lingüístic. Aquesta voluntat d'estimular la participació activa i no forçada ens dugué, consegüentment, a elegir uns temes que tinguessin un interès prou generalitzat i que poguessin ésser escomesos des de distints caires. Si triàrem en primer lloc el de l'alimentació fou perquè ens semblava clar que les malalties del futur estarien con-

dicionades bàsicament per dos tipus de factors: els genètics i els lligats als hàbits. El menjar és un dels més importants, qui ho pot dubtar, dels hàbits del home, i per això l'elegírem com un dels temes centrals del Congrés. Pensàrem, també, que, si volíem evitar biaixos, havíem de mirar el problema des de diferents angles. Angles que van de la bioquímica fins als aspectes socials, econòmics i culturals. Com podeu suposar i entendre, en el nostre pensament i en el fons de la proposta hi havia —i hi ha— la idea que els problemes de la salut i la malaltia requereixen l'anàlisi de moltes altres ciències que treballen al costat de la medicina i en cooperació amb aquesta ciència. Afortunadament, a les comunicacions podrem veure una mostra ben reeixida i fructífera de l'esmentada col·laboració interdisciplinària.

El segon tema que proposàrem per a l'anàlisi, l'aportació de materials i la discussió fou el de la comunicació biomèdica. És a dir, els mitjans que els metges i en general els professionals de les ciències de la vida utilitzen per intercanviar les idees, sigui en el camp de l'ensenyament, en el de la recerca o en el de l'activitat clínica. Estudiar els mitjans de comunicació és imprescindible si volem entendre una societat; i també ho és si volem entendre una activitat social tan important com és la medicina. Així és ara i així ha estat, m'atreveiria a dir, durant tota la història. Possiblement no hi ha un factor que hagi condicionat tant el desenvolupament del pensament mèdic com el dels mitjans de comunicació. Els exemples es podrien multiplicar: permeteu-me posar-ne tres únicament. Podeu imaginar el que eren la recerca i l'ensenyament de l'anatomia abans que es disposàs del sistema de gravat, que permeté treure còpies totes idèntiques i fidels al primer dibuix? I com era la matèria mèdica sense la possibilitat d'utilitzar llibres impresos on es mostrassin fidelment les característiques de les plantes? Per altra part, no està ben demostrat que l'aparició de la revista mèdica determinà una nova manera de fer recerca mèdica? I, finalment, és avui en dia concebible la col·laboració clínica i hospitalària sense aquest document anomenat història clínica? La comunicació no és l'afegitó final del nostre procés mental, sinó, ben al contrari, un element clau en la configuració interna del nostre pensament científic. Pensam segons la manera que tenim de comunicar els nostres coneixements. Estudiar aquest tema i discutir, amb tota la reflexió possible, el paper que la nostra llengua hi pot tenir no serà, en sembla, en absolut, debades. Amb aquestes intencions ha treballat el Comitè Organitzador: hem volgut fer un Congrés absolutament normal; sobre temes d'interès biomèdic i en català. Sobre temes de la nostra professió i en la nostra llengua. És possible, però, que encara n'hi hagi alguns que no tinguin això clar i que s'entestin a afegir adjectius acabats en «-ista» a la nostra condició de professionals de les ciències de la salut. Els he de dir que van errats del tot. Les nostres idees, que afortunadament en tenim i no hi renunciem, provenen bàsicament d'un procés de reflexió sobre les ensenyances mateixes de les ciències de la vida. Així, aprenguérem en genètica que no hi

ha cap raó biològica per jerarquitzar els homes i les races. I si no hi ha raó per discriminar els homes, tampoc n'hi ha per discriminar les cultures que han creat. Tenim els mateixos drets culturals que qualsevol altra persona, ni més ni menys. Aprenguérem, també, en els nostres estudis de fisiologia, que l'organisme humà no és una suma d'òrgans i aparells, sinó una integració, i és que és impossible entendre l'anatomia i la fisiologia d'una part sense considerar les altres. El mateix passa amb la cultura: necessita la integració i la coherència, i això difícilment s'aconsegueix quan no hi ha una llengua que serveixi d'element aglutinant. Jo, si em permeteu, gosaria dir que la llengua fa dins la cultura el mateix paper que la sang o el sistema nerviós en l'organisme. És una cultura una mica esquizofrènica la que obliga l'usuari a canviar de llengua quan passa de la cuina al dormitori, del dormitori al teatre, del teatre a l'aula i de l'aula a l'hospital. Aprenguérem, igualment, en els nostres estudis de medicina preventiva i social, que el més raonable era viure en una societat on l'acció política fos guiada per la ciència acadèmica. Que per potabilitzar les aigües el millor que es pot fer és fiar-se dels microbiòlegs i dels químics, i que és de poca raó acudir a la ciència extraacadèmica. Si és raonable acudir a microbiòlegs a l'hora d'examinar les aigües, ho és també acudir als filòlegs, estudiosos d'una ciència, recordem-ho, amb més tradició que la microbiologia, a l'hora d'estudiar i normativitzar la llengua. Ens explicaren ben clarament, a les nostres facultats, que una característica física o de comportament d'una espècie té garantida la supervivència quan és útil. En el món de la biologia són gairebé indescribibles els conceptes d'utilitat, necessitat i supervivència. En la vida dels pobles passa una cosa semblant: només els trets que són necessaris tenen garantida la supervivència. Aquesta conclusió de la biologia i de l'antropologia cultural hauria de fer meditar força i profundament els que tenen responsabilitat política: només serem un poble i una cultura normals quan la nostra llengua, el català, sigui tan necessària en un hospital de Maó o d'Alcoi com el castellà ho és a Zamora, el francès a Dijon o l'anglès a Liverpool. En els nostres estudis de les ciències de la vida aprenguérem, finalment, que uns individus pertanyen a la mateixa espècie si hi ha possibilitats d'intercanvi d'informació genètica. El mateix passa amb els pobles: mentre puguin intercanviar informació formaran una família. Aquesta, la de l'intercanvi intel·lectual i científic aprofitant el mitjà que ens és propi, la llengua catalana, és la finalitat fonamental d'aquest Congrés. Ésser, dit altrament, un instrument més per facilitar la comunicació entre aquells individus que pertanyen a una mateixa cultura i per estrènyer els lligams culturals amb aquells que compartim el més comú que hi ha entre tots nosaltres: les paraules. La comunió en les idees que acab d'expressar és el factor que ha fet possible mantenir la cohesió del Comitè Organitzador, car tots nosaltres pertanyem a una generació que encara creu que uneixen més les idees compartides que el tràfic d'interessos. Jo faig vots perquè aquí, a Mallorca,

augmenti la col·laboració i la comunicació entre els metges i científics de parla catalana, i voldria aprofitar per recordar que, en aquesta terra nostra i vostra on ara sou, el beat Ramon va afirmar que «de comunicar se'n deriva comuna propietat». Que entre tots sapiguem, aquests dies de dolça tardor, fer créixer la nostra comuna propietat: el coneixement científic i el mitjà d'expressar-lo que ens agermana.

I, ara, finalment, un breu capítol d'agraïments. Gràcies, abans de tot, conseller del Govern Balear, senyor Oliver Capó, i gràcies conseller de Sanitat de la Generalitat de Catalunya, senyor Trias i Vidal de Llobatera: sense la vostra comprensió i la vostra ajuda les dificultats haurien estat pràcticament insalvables. També vull donar les gràcies a la que fins ara ha estat consellera de Cultura, i al Consell Insular de Mallorca i Menorca; gràcies a l'Ajuntament de Palma i, en especial, al senyor regidor de Sanitat, Josep Yarza; gràcies als col·legis de metges de les Balears, de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona; gràcies a les universitats de les illes Balears, València, Alacant i Barcelona. No sabeu, però amb quant de dolor he hagut de deixar fora d'aquesta llista d'agraïments la màxima autoritat sanitària del País Valencià. Malauradament el senyor conseller no ha tingut la intel·ligència suficient per comprendre el significat i els objectius d'aquest Congrés. La seva por de donar suport al que, sens dubte, és una activitat mèdica i cultural de caire acadèmic i ortodox no l'honora ni a ell ni al seu govern. En canvi, sí que han quedat ben honorats els ciutadans valencians. La seva participació ha estat i serà, n'estic ben segur, d'allò més vistosa: Manuel Boix amb el cartell, Andreu Alfaro amb l'anagrama, i els redactors de les ponències que he pogut llegir han demostrat, una vegada més, el que ja sabíem: que trobar-ne un dels nostres al País Valencià és senzill, basta anar directament als cims de la qualitat. Permeteu-me que us ho digui amb un adjectiu ben vostre: valencians, ma que sou bregats! La meva gratitud, òbviament, a tot el Comitè Organitzador, als vicepresidents, als secretaris, al tresorer i als vocals, i igualment al Comitè Científic i als ponents. La meva llengua no té temps, ara, de transmetre tots els sentiments que hi ha gravats a les àrees de la memòria del meu cervell. Sí que en té, tanmateix, per dir-vos l'emoció que sent en donar-vos les gràcies a tots vosaltres, congressistes, perquè heu vingut a dur-nos el millor de vosaltres: les vostres idees i els vostres coneixements, el fruit del vostre treball i de la vostra intel·ligència. Gràcies en nom de Mallorca, gràcies en nom de la ciència, gràcies en nom de la raó, gràcies en nom de la cultura que confereix dignitat i sentit a les nostres vides. De la cultura compartida que ens permet, com ara fa seixanta anys, anomenar-nos germans.